

Az osztrák és a német munkaerőpiac megnyitásának várható hatása Magyarország népességére

2011. május 1-től Ausztria és Németország is megnyitotta munkaerőpiacát az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott közép-európai országok előtt. A szabad munkavállalást az unió bővítése után az Egyesült Királyság, Írország és Svédország azonnal bevezette. Ekkor megindult a kelet-európai, főként a lengyel munkavállalók beözönlése, Magyarországról azonban a csatlakozást követő két évben csak mintegy 10 ezer fő ment ezekbe az országokba. Ausztria és Németország azonban a magyar polgárok hagyományos migrációs célországa, így ezen országok munkaerőpiacának megnyitása feltehetően nagyobb hatással lesz a magyarországi munkaképes korú lakosság elvándorlására. A következőkben azt mutatjuk be, hogy ez a folyamat várhatóan hogyan befolyásolja Magyarország népességének alakulását.

A migrációnak különböző formái lehetségesek: a végleg külföldre távozó kivándorlók; a tanulmányaikat vagy annak egy részét külföldön végző diákok; a rövidebb-hosszabb munkavállalási időszak után hazatérők; szezonális munkát vállalók (részben a határhoz közeli területeken, részben távolabbi országokban, mint pl. Spanyolország); a határmenti régiókban naponta ingázók; hosszabb időtartamra, esetenként ismétlődően ingázók, akik magyarországi munkahellyel rendelkeznek, stb.

Az ország népességének alakulását elsősorban az olyan külföldi munkavállalás befolyásolja, amelynek során a munkavállaló hosszabb időre vagy akár véglegesen is letelepszik az adott országban. Ausztriába egyrészt jellemzően ingáznak a magyar munkavállalók, másrészt nagyságrendekkel kisebb a potenciális munkaadók száma, mint Németországban, ezért a következőkben csak a Németországba irányuló munkavállalási célú vándorlásra koncentrálnak.

Két népesség-előreszámítási változatot dolgoztunk ki: egy Alapváltozatot és egy Munkaerő-migrációs változatot. A két változat csak a vándorlás tekintetében tér el. Az Alapváltozat¹ szerepe ebben az esetben az, hogy viszonyítási alapként szolgáljon a munkavállalók feltételezett többlet-elvándorlásából eredő hatások bemutatásához.

Az előreszámítások a nemzetközi előreszámítási gyakorlatban leginkább elterjedt kohorsz-komponens eljárással készültek. Az előreszámítások hipotézisei a népmozgalmi jelenségek legfontosabb mutatószámainak – teljes termékenységi arányszám, születéskor várható élettartam, nemzetközi vándorlási egyenleg – jövőbeni alakulására vonatkoznak.

A termékenységi hipotézis a teljes termékenységi arányszámra vonatkozik: ez azt az átlagos gyermekszámot mutatja, amit a nők szülőképes koruk végéig világra hoznának, ha termékenységük az adott naptári évben megfigyelt, az anyák

életkora szerinti gyermekszülési gyakoriságok szerint alakulna. A halandóság esetében a születéskor várható élettartamra fogalmazzunk meg feltételezéseket.

A nemzetközi vándorlásnál a hipotézis a vándorlási egyenlegre, a bevándorlók és a kivándorlók különbségére vonatkozik.

A Munkaerő-migrációs változat kiszámításához azt kellett megbecsülnünk, hogy milyen mértékű munkaerő-elvándorlás várható. Ezzel kapcsolatban különböző becslések láttak napvilágot.

Andor László, az Európai Bizottság foglalkoztatáspolitikáért felelős magyar biztosa szerint a május elsejei nyitást követően Németországba 100 ezer külföldi munkavállaló érkezik a következő négy évben, ennek nagyjából a fele Lengyelországból várható.

A nürnbergi Munkaerőpiaci Kutatóintézet becslése hasonló, de távolabbra tekint: szerintük körülbelül 100 ezer közép-európai munkavállaló érkezésére lehet számítani Közép-Európából, ami 2020-ig 600-900 ezerre növekedhet. A szakértők úgy vélik, hogy 2015-től közel 3 millió képzett munkaerő hiányzik majd Németországból a lakosság csökkenése miatt.

A kölni Gazdasági Kutatóintézet felső határként 800 ezer bevándorlóra számít Németországban a következő két évben, majd 2020-ig további 400 ezerre. Bár ezek meglehetősen magas számok, mégsem irreálisak, amit az is jelez, hogy 1991 és 2000 között több mint hárommillió bevándorló érkezett Németországba.

A becslések alapján Munkaerő-migrációs változatban azt feltételezzük, hogy a kölni Gazdaságkutató Intézet által felső határként becsült 1,2 millió külföldi munkavállalónak csupán fele fog valóban valamilyen állást betölteni, és ezek 20%-a lesz magyar, akik 2011 és 2020 között fogják elhagyni Magyarországot. (Hasonló becsléssel élhetnénk, ha a nürnbergi

¹ Az Alapváltozat hipotézisei szerint az átlagos gyermekszám a jelenlegi 1,25-ről fokozatosan emelkedve 2030-ra eléri az 1,5-et; a születéskor várható élettartam a nőknél 82,5 évre emelkedik a jelenlegi 78,1-ről, a férfiaknál 75,5 évre a jelenlegi 70,5 évről; a vándorlási egyenleget évi 15000 fős többletre becsüljük.

Munkaerőpiaci Kutatóintézet becslését vesszük figyelembe: ők alsó határként jelölték meg a 600 ezer főt). Ez azt jelenti, hogy a hipotézisünk szerint 120 ezer magyar vállal munkát és telepszik le Németországban 2011 és 2020 között, 25%-uk legalább egy családtagjával együtt (ez további 30 ezer főt jelent)².

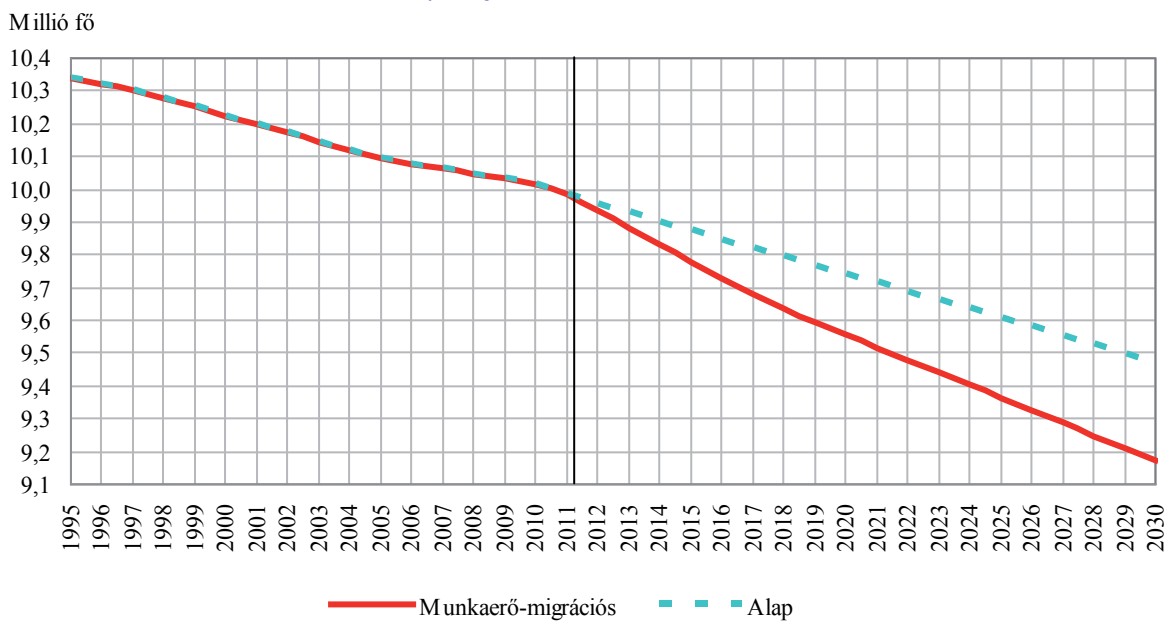
Azt is feltételezzük, hogy egy kezdeti erőteljesebb kivándorlási hullámot követően jóval alacsonyabb szinten stabilizálódik a kivándorlás: 2021-re 5000 főre csökken, és ez 2021–2030 között ezen a szinten marad. A Magyarországra bevándorlók száma hipotézisünk szerint Munkaerő-migrációs változat szerint az Alapváltozathoz viszonyítva lényegesen – évente 5000 fővel – csökken 2014-től, amikor a romániai munkavállalók számára is teljesen megnyílik a korábbi uniós tagországok munkaerőpiaca. Ez utóbbi feltételezést az indokolja, hogy a Magyarországra bevándorlók túlnyomó része Romániából érkezik, főként a magyar nemzetiségűek közül. Az uniós munkaerőpiaci nyi-

tást követően jelentős részük várhatóan nem Magyarországot választja célszörzágként, hanem valamelyik másik uniós tagorszörzgot.

Az előreszörzámítások eredményei közül három területet emelünk ki: a teljes népességszörzámot, a szörzletések szörzámát és a munkaképes korú lakosságra vonatkozó adatokat.

Magyarorszörzág népességre az Alapváltozat szerint 2030-ra 9 millió 467 ezer főre csökken, így két évtized alatt 518 ezer fős veszteséggel számolhatunk – évente átlagosan 26 ezer fővel. A természetes fogyás – vagyis a szörzletések és a halálozások különbsége – ugyanebben az időszakban 796 ezer fő, vagyis évente átlagosan 42 ezer fő, amit a vándorlási nyereség ellensúlyoz valamelyest. A Munkaerő-migrációs változatban 2030-ban a népesség közel 815 ezer fővel kevesebb a 2011. évi népességnél, és csaknem 297 ezer fővel kevesebb, mint az alapváltozatban: 9 millió 171 ezer fő.

Ábra 1. Magyarország népességre, 1995–2010
A népesség várható alakulása, 2011–2030

Az Alapváltozat igen jelentős mértékű vándorlás figyelembevétel szörzletett: 2011 és 2030 között 278 ezer fő vándorlási többlettel számoltunk; de még a Munkaerő-migrációs változatban is pozitív marad a vándorlási egyenleg – bár igen csekély, alig haladja meg a 3 ezer főt -, a jelentős mértékű munkaerő-elvándorlás ellenére. Hosszabb távon tehát magas szintű bevándorlás lenne szükséges a népességfogyás mérsékléséhez.

Az élveszörzletések száma 2004-től emelkedést mutatott, ám 2010-ben váratlanul 90 ezer főre zuhant. Az Alapváltozat szerint 2030-ban ennél 11 ezer fővel kevesebb, mindössze 79 ezer gyermek fog szörzletni. A munkaerő elvándorlását feltételező változat szerint a „végeredmény” csak kismértékben tér el az

Alapváltozattól, vagyis a 2030-as szörzletésszörzám nem éri el a 77 ezer főt (76775 fő). Az alacsony eltérésnek az az oka, hogy ekkor az orszörzágból eltávozott szörzülőképes korú női népesség már nem befolyásolja a termékenységre alakulását – hiszen ők, ha maradtak volna, már akkor is kiléptek volna a szörzülőképes korból vagy annak vége felé járnának; másrészt, az ő Magyarorszörzágban meg nem szörzletett gyermekeik szintén nincsenek hatással a termékenységre – hiszen még a legidősebbek is legfeljebb 20 évesek, akik körében még igen alacsony a termékenységre. A valódi veszteség az itthon elmaradt szörzletések számában mutatkozik meg: csaknem 36 ezerrel kevesebb gyermek szörzletik, ha a leendő anyák korcsörzoptja hiányzik az

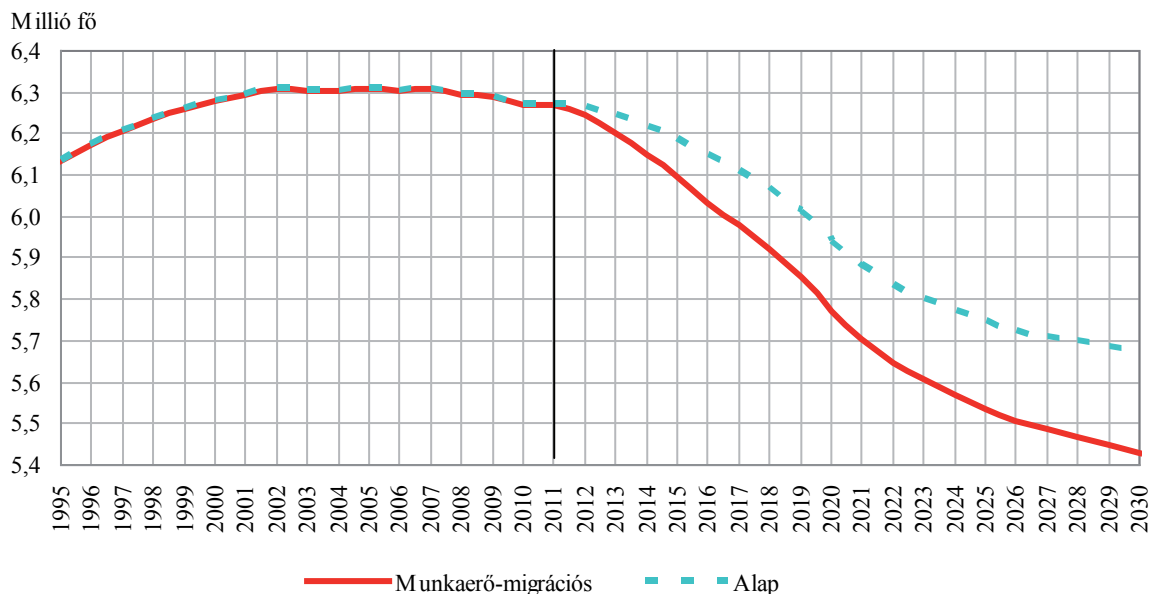
² A kivándorlók életkor szerinti összetételét a KSH Munkaerő-felmérés alapján becsüljük. Azt feltételezzük, hogy a kivándorlók 60%-a férfi, 40%-a nő. Igaz ugyan, hogy a külföldön munkát vállalók többsége férfi, a férfiakkal együtt viszont többnyire nők mennek családtagként, így ezt a férfi-nő arányt reálisnak tartjuk.

országból. Ezt a veszteség a későbbiekben hatványozódik, hiszen a meg nem született gyermekeknek sem lehetnek a jövőben gyermekeik. Tehát az elmaradt születések hatása hosszú távon összeadódik és felgyorsítja a népességszűkülést.

A korcsoportok létszámviszonyaiban lényeges változások tanúi lehetünk. A 0-19 évesek száma az Alapváltozat szerint 2 millió 46 ezerről 1 millió 727 ezerre csökken 2011 és 2030 között, vagyis 321 ezerrel lesznek kevesebben húsz év alatt ebben a korcsoportban. A Munkaerő-migrációs változatban ehhez adódik még további 36 ezer fős hiány, vagyis az a létszám, amennyivel kevesebb születés történt az elvándorlás következtében.

A 20–64 évesek száma 2011-ben 6,27 millió fő volt. Ez a létszám már a 2007-től induló csökkenés eredménye, azt megelőzően azonban 1995-től 6,14 millió főről indulva 2002-ig folyamatosan növekedett, illetve utána stagnált a korcsoport létszáma. Úgy tűnik, a 2007-ben kezdődött csökkenés megállíthatatlanul folytatódik 2030-ig, amikor az Alapváltozatban 5,67 millióra csökken a munkaképes korúak létszáma. A Munkaerő-migrációs változatban 5,43 millió fő várható ebben a korcsoportban. A két változat között 230 ezer fő a különbség – a várhatóan elvándorló 275 ezer főnél kevesebb, mert az adott időszakban a fiatalok, a 20 éves kort elérők létszáma még alig csökken, tehát ők biztosítanak utánpótlást.

Ábra 2. A 20–64 évesek számának alakulása 1995 és 2030 között

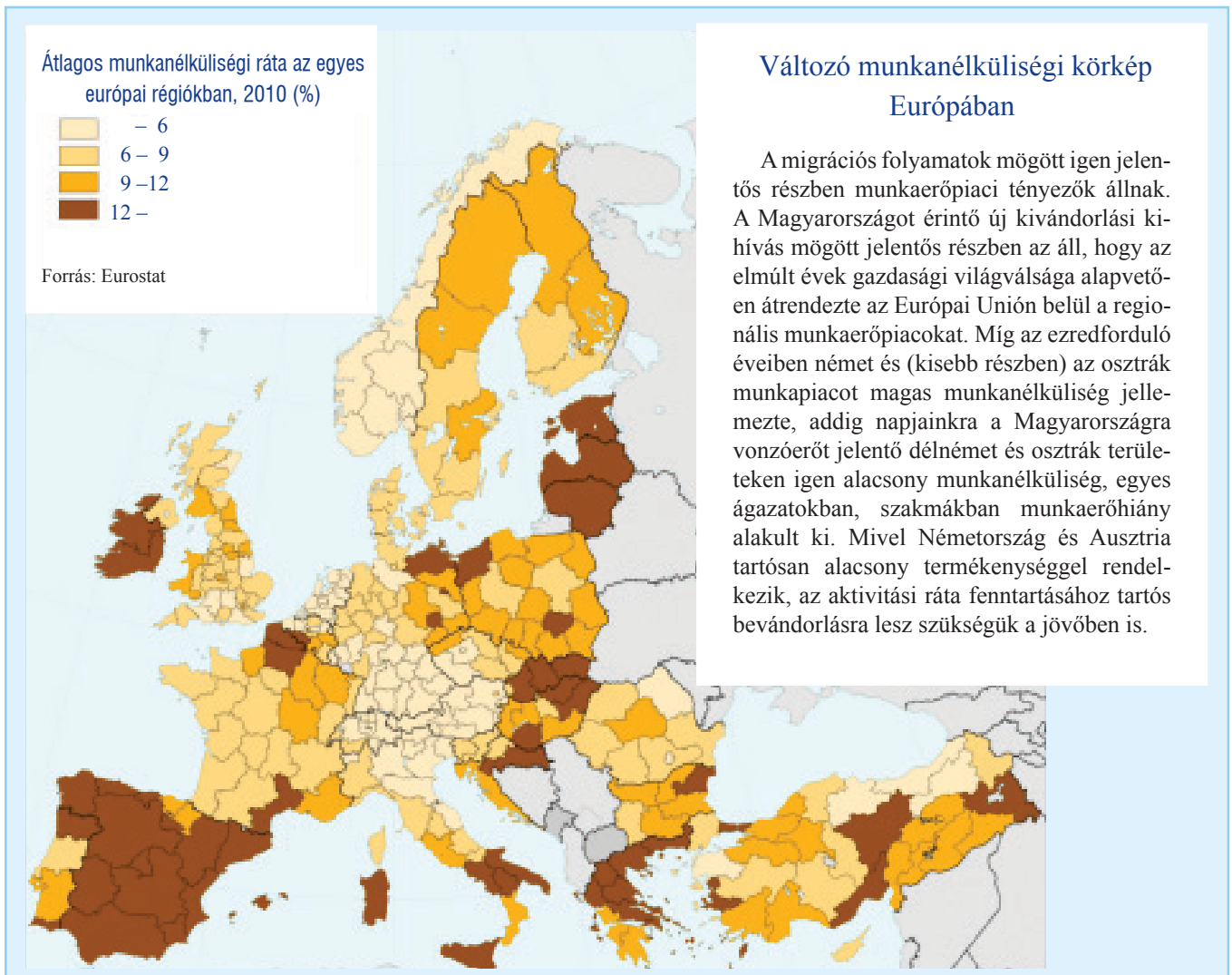

A bevándorlás lényegesen módosítja ugyan a csökkenés mértékét, ahhoz azonban, hogy a csökkenés ne következzen be, évente 30 ezer fős vándorlási többletnek kellene jelentkeznie ebben a korcsoportban, a Munkaerő-migrációs változat szerint közel 42 ezer fő többletnek, amit jelenlegi ismereteink szerint valószínűtlennek tartunk.

Előreszámítási kísérletünk legfontosabb eredménye az, hogy az ország népessége csökken, korösszetételében egyre nagyobb súlyt képviselnek az idősek, a munkaképes korú lakosság egy részének elvándorlása pedig tovább súlyosbítja a helyzetet: a veszteség nem csak abszolút számokban mutatkozik meg, hanem a népesség kor szerinti összetételét is kedvezőtlenül befolyásolja. Különösen a húsz év időtartam alatti 36 ezer születés hiánya érinti érzékenyen a népesség további alakulását: egyrészt a fiatalok száma csökken, másrészt – amit húsz év távlatában még nem lehet látni –, az ebben az időszakban az országban meg nem született gyermekek hiánya hatványozódik az idő múlásával, hiszen az ő leszármazottaik sem gyarapítják a népességet.

Külön felhívjuk a figyelmet arra, hogy a bemutatott számítás – legalábbis ami a munkaerő elvándorlásának mértékét és így annak következményeit illeti – egy kifejezetten alacsony becslés, vagyis nem az elképzelhető legnagyobb mértékű elvándorlással számol, továbbá a bevándorlók számát is feltehetően felülbecsültük. Ez azt jelenti, hogy a valóságban az előre jelzettnél jóval nagyobb vándorlási veszteség – és egyúttal születésszám-csökkenés és a korszerkezet eltorzulása – is bekövetkezhet.

A bemutatottnál kedvezőtlenebb forgatókönyv bekövetkezésének lehetőségét mutatják az elvándorlás egészére vonatkozó legfrissebb statisztikai adatok. A Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalának adatai szerint 2011 első hat hónapjában 140 ezren jelentették be, hogy három hónapon túl külföldön tartózkodnak, míg 2010-ben az egész év folyamán 137 ezren – és nem is mindenki tesz eleget a bejelentési kötelezettségének, tehát a valós számok ennél feltehetően magasabbak. Ami a végleges letelepedést illeti, ez év júniusáig 10 ezer fő jelentette be végleges távozását az

országból, miközben korábban három év alatt telepedtek le ennyien külföldön – s ismét csak nem számoltunk azokkal, akik nem jelentették be távozásukat.

Földházi Erzsébet
foldhazi@demografia.hu

(Az előrszámítás részletesebb ismertetése megtalálható lesz a Demográfia folyóirat hamarosan megjelenő 2011/4-es számában)

KorFa – népesedési hírlevél
Szerkesztő: Kapitány Balázs kapitany@demografia.hu
Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.
Terjesztő: Várnainé Anek Ágnes anek@demografia.hu
Telefon: 06-1-345-6557 Fax: 06-1-345-1115

Tisztelt Olvasónk! Ha szeretné megkapni **e-mailben, a honlapon történő megjelenés előtt** a KorFa számainak, regisztráljon a honlapunkon, a www.demografia.hu/korfa internetes címen.

Felhívás könyvtárak, internet-hozzáféréssel nem rendelkező olvasóink számára! A KorFa hagyományos, **nyomtatott, postai úton terjesztett változata** továbbra is rendelhető. Ilyen igényét jelezze Kardulesz Ferencnél a fővárosi 345-6664-es telefonszámon, vagy a szerkesztőség az impresszumban megtalálható egyéb elérhetőségein. A nyomtatott változat 2011-ben (még?) ingyenes!

Tisztelt Újságírók! A kiadvány szövege és ábrái **továbbszerkeszthető formátumban** igényelhetők Kapitány Balázs szerkesztőtől a kapitany@demografia.hu e-mail címen.